

Tamar

Grootheid bestaat daar waar we haar het minst verwachten

Genesis 38

Ds. Ilonka Terlouw | 25 april 2021

Drie vragen vooraf over Genesis 38:

- Wat vind u van dit verhaal?
- Wat kunnen we van dit verhaal leren?
- Wie verdient ons respect: Juda of Tamar?

1. Intro: Tamar als voorbeeld voor óns leven?!

Het zal u niet verbazen, als ik u vertel dat dit verhaal in geen enkele kinderbijbel terug te vinden is. Het is één van die verhalen uit de Bijbel waar we over het algemeen gesproken niet zo goed raad mee weten. En omdat het voor de voortgang van de grote Bijbelse verhaallijn ook niet echt nodig is, wordt het in kinderbijbels gemakshalve achterwege gelaten. Bij dit verhaal merkte ik, dat het met de volwassenen

literatuur niet veel beter gesteld is. Er zijn genoeg Bijbelcommentatoren die er net zo min raad mee weten. Eén van de boeken die ik erop nasloeg, noemde het een 'onverkwikkelijk' verhaal. De schrijver vroeg zich af: **Waarom staat dit 'onverkwikkelijke' verhaal in de Bijbel?**

Het verhaal staat vol met voor ons onbekende gebruiken: een vader die bepaalt met wie je trouwt; het aangaan van een zwager-huwelijk als je man overlijdt. Het verhaal is nogal beeldend over de seksuele gemeenschap tussen Onan en Tamar. Dan is er nog dat hele gebeuren van de verkleedpartij van Tamar; én van Juda die vervolgens iets te gretig van haar diensten gebruik maakt. Christenen en seks, volgens mij levert het in de praktijk geen problemen op, maar in de kerk praten ze er soms nogal omslachtig over en is het onderwerp te vaak in de taboe sfeer gedrukt. Ook dat maakt, dat wij er niet zo goed raad mee weten, met dit verhaal, en dat we het lastig vinden dit verhaal te duiden. **Hoe lopen de lijnen van goed en kwaad?** Wat kunnen we van dit verhaal leren?

De keuze om dit verhaal vandaag te lezen, komt niet uit de lucht vallen. Afgelopen weken hebben we in 'mijn' gemeente, in Tollebeek, stilgestaan bij de vraag hoe je als christen zou moeten leven. Wat is de juiste levenshouding, de manier van doen en laten die God van je vraagt? We hebben die vraag toen benaderd vanuit de deugden leer. Petrus roept gelovigen immers op om hun 'geloof te verrijken met deugdzaamheid' (2 Petrus 1:5). Wat voor deugden komen dan in beeld voor het leven als christen? In dat kader hebben we het gehad over de vier klassieke deugden als weg naar het goede leven, en over de drie theologische deugden.

Even als vraag tussendoor: Wie van u weet wat de vier klassieke deugden zijn?

De vier klassieke deugden zijn: verstandigheid, rechtvaardigheid, moed en matigheid. En de drie theologische? Geloof, hoop en liefde.

Hoe je als christen zou moeten leven heeft alles te maken met wie je bent, met karaktereigenschappen die je cultiveert en deugden die je jezelf eigen maakt. Het grootste voorbeeld dat God ons gegeven heeft, is Jezus. Maar er zijn meer voorbeelden in de Bijbel, mensen die net als wij fouten maken, maar óók excelleren in bepaalde deugden. Juist zij kunnen ons bij uitstek inspireren. En aldus belandde ik bij Tamar, want volgens het boek dat ik las over de vier klassieke deugden, vormt zij een subliem voorbeeld van één van die vier. Dat triggerde mij en aldus ging ik aan de slag.

Intermezzo

Vanochtend wil ik deze geschiedenis van Juda en Tamar in vier stappen met jullie bespreken:

- 1) We zullen aandacht besteden aan de *context* van deze geschiedenis.
- 2) We maken een *verhaalanalyse*, waarin we kijken naar de samenhang tussen de verschillende verhalen waar deze geschiedenis uit bestaat.
- 3) We proberen vanuit de context en de verhaalanalyse te komen tot een *nadere duiding van de hoofdpersonen*, zowel Juda als Tamar.
- 4) En tenslotte komen we terug op de vraag *wat we van deze geschiedenis kunnen leren*.

2. Aandacht voor de context

Als eerste: de context. Die doet ertoe. De tekst wijst daar zelf op in vers 1: 'In diezelfde tijd verliet Juda zijn broers'. 'In diezelfde tijd', dat roept de vraag op: Welke tijd?

Het antwoord is eenvoudig. In het hoofdstuk ervoor wordt Jozef in de put gegooid en door zijn broers verkocht naar Egypte. Het vormt het begin van de verhalen over Jozef, die voortduren tot het einde van Genesis. Dertien hoofdstukken over Jozef. Ze worden slechts eenmaal onderbroken, en wel direct aan het begin door dit hoofdstuk

over Juda en Tamar. In diezelfde tijd dat Jozef zijn broers verlaat en afdaalt naar het heidense Egypte (hoofdstuk 37), verlaat nog een andere broer het gezin: Juda (hoofdstuk 38).

Juda verlaat zijn broers. Hoe dat precies zit, weten we niet. Maar het complot van de broers tegen Jozef, lijkt zijn sporen na te laten in het gezin. De band tussen de broers is niet meer wat hij was. Ze leken zo eensgezind, toen ze hun plan smeden om van Jozef af te komen. Maar nu voelt het zo goed niet meer. Juda zelf had het voorstel gedaan om Jozef te verkopen. Misschien zit dat hem dwars? Heeft hij spijt?

Het verhaal over Juda vormt een spiegelverhaal, waarin de contrasten met de verhalen over Jozef scherp neergezet worden: Jozef verlaat zijn broers onvrijwillig, Juda vrijwillig. Tweemaal grijpt de HEER in, in de levens van beide broers. In de Jozef verhalen lezen we tweemaal 'dat de HEER Jozef terzijde stond.' In het verhaal over Juda grijpt de HEER ook tweemaal in: 'de HEER doodde' zijn eerstgeboren zoon en zijn tweede. De toon is gezet.

3. Juda en zijn nageslacht (vers 1 t/m 11)

En het is geen best geluid.

Maar het is dan ook niet best wat Juda doet. Juda verlaat zijn broers, sluit zich aan bij een Adullamiet, trouwt met een Kanaäniet. Het gaat bergafwaarts met hem. Hij verlaat de familie waaraan God zich verbonden heeft. Juda verlaat de familie waar God Zijn zegen aan heeft toegezegd: ontelbaar veel nakomelingen voor Abraham, Isaäk en Jakob. En precies dat blijkt in Juda's leven in den vreemde inderdaad geen vanzelfsprekendheid te zijn.

Tóch is het Juda, die er tenslotte zélf voor kiest, om Tamar niet een derde keer te laten trouwen met één van z'n zonen. Dat is vanuit Juda's standpunt natuurlijk wel te

begrijpen, maar het klopt niet. Tamar had immers geen schuld aan de dood van beide echtgenoten. De HEER doodde hen. En de HEER doodde Juda's beide zonen trouwens, omdat die zónen slecht waren, niet om Juda te straffen voor het trouwen met een Kanaäniet – mocht hij dat al denken. **De HEER en Tamar zijn het probleem niet. Uiteindelijk is Juda zelf het probleem!** Hij frustreert Gods beloftes, beloftes die God deed aan Abraham, Isaäk en Jakob, dat zij een groot volk zouden worden, een eigen land zouden krijgen en van betekenis zouden zijn voor de mensheid.

Juda frustreert Gods beloftes.

Maar zal de HEER zijn beloftes ooit laten varen..?

Door Juda, door jou, door wie dan ook? Denk daar eens over na in de context van je eigen leven! Laat de HEER zijn beloftes ooit los?

4. Verhaal analyse; focus op Tamars heldendaad (vers 13 t/m 19)

Dat brengt ons bij het tweede verhaal in de geschiedenis over Juda en Tamar. Juda's vrouw overlijdt en Tamar komt in actie. – Je kunt de verschillende verhalen in deze geschiedenis van elkaar onderscheiden door te letten op de tijdsaanduidingen: In diezelfde tijd, geruime tijd later, ongeveer drie maanden later, toen de tijd van de bevalling gekomen was.

Het overlijden van zijn vrouw, brengt Juda in beweging. Hij begeeft zich naar Timna. Hier helpt het Hebreeuws. In het eerste verhaal *daalt* Juda namelijk *af*, en verlaat hij zijn broers. Dat heeft een negatieve lading. Dit tweede verhaal begint met Juda die *opstijgt, opklimt* naar Timna. Er staat iets te gebeuren, iets positiefs! Iets dat een tegenkracht gaat vormen voor dat verhaal over Juda en het doodlopen van zijn stamlijn. In dit tweede verhaal is Tamar aan zet.

Door de gebeurtenissen uit dat eerste verhaal, is zij in een uitzichtloze situatie terecht gekomen. Tamar is er het slachtoffer van. Onterecht en onverdiend zit zij gevangen in

het systeem van familiewetten. Ze is tweemaal getrouwd met een zoon van Juda. Die heeft nog een derde. Daar is ze dus ook officieel verloofd mee. En dat betekent dat ze eenvoudigweg niet kan, niet mág trouwen met een ander. Elke andere relatie die ze aan zal gaan, zal als overspel gelden. Daarop staat de doodstraf. En Juda? Die is duidelijk niet van plan haar een weg uit haar misère te bieden. Nee, **Tamar zit vast in een leven zonder toekomst, zonder kinderen en zonder hoop.**

Als je je dat realiseert, komt de actie die ze onderneemt al in een heel ander licht te staan. Dan snap je dat ze risico's neemt. Grote risico's. Ze kan door haar schoonvader op dat zijweggetje naar Timna ontmaskerd worden. – Schaapscheren was een feest waarbij veel gedronken werd, daar rekent ze mogelijk op – Ze moet hem iets zien te ontfutselen waaraan hij onmiskenbaar identificeerbaar is. Ze weet daarnaast niet of ze wel zwanger zal raken. Het kan ook grotelijks misgaan wanneer haar zwangerschap uitkomt. De gevaren zijn oneindig! En toch, toch neemt ze de stap.

Heeft u al enig idee om welke van de vier klassieke deugden Tamar geprezen wordt? Zij blinkt uit in moed.

5. Verdieping: De moed van Tamar

Tamar excelleert in moed.

We zeggen weleens: angst is een slechte raadgever. Je ziet waar het Juda bracht. Zijn leven is leeg geworden: ver weg van zijn broers en ouders, twee zonden verloren, geen kleinkinderen, vrouw verloren. Hij durft het niet aan, zijn derde zoon te laten trouwen. De moed is hem in de schoenen gezonken.

Hoe scherp wordt ons door Tamar vervolgens de waarde van moed voor het voetlicht gebracht! Zij toont het juiste soort moed. Zij verlaat haar familie niet, zoals Juda deed. Zij bewijst juist trouw aan haar overleden echtgenoot, haar schoonfamilie en

haar schoonvader. Hoewel haar methode enigszins ongewoon genoemd kan worden en verrassend is, eist zij niets minder op dan wat haar recht is. Zo vecht zij zich vrij.

Haar moedige optreden is rechtvaardig.

In de joodse traditie wordt Tamar in het bijzonder geprezen, voor de wijze waarop ze met haar schoonvader omgaat. Haar gedrag is een voorbeeld voor ons, omdat ze hem niet te kijk zet. – Toen ik dat las, fronsten mijn wenkbrauwen zich: Ze zet hem toch juist wel te kijk? Of toch niet. – Goed lezen blijft lastig: Als Tamar opgepakt is en de stad uitgevoerd wordt, zegt ze niet dat ze zwanger is van Juda. Ze laat daarentegen haar schoonvader een boodschap brengen: ‘Ik ben zwanger van de eigenaar van deze voorwerpen.’ Het is **een gecodeerde boodschap**. Wie de eigenaar is, dat onthult Tamar aan niemand.

Juda, *hij*, herkent ze ja. En hij spreekt vervolgens Tamar vrij. Maar let goed op: Juda verklaart Tamar rechtvaardig, zonder zijn eigen concrete aandeel in de zwangerschap te bekennen. Daarvoor had ook hij gestenigd kunnen worden. Nee, Juda pleit haar vrij op andere gronden en zegt: ‘Zij is rechtvaardig, meer dan ik, want ik heb haar niet aan mijn zoon Sela gegeven.’

Zo verbreekt Tamar, vernuftig en vindingrijk, de boeien waarmee Juda haar gebonden had. Ze blijft plichtsgetrouw. Ze kiest moedig voor haar schoonfamilie en zo kiest zij – misschien wel buiten haar weten om – ook voor hun God.

6. God kiest voor Tamar

En God?

God de HEER kiest voor haar.

Hij zegent haar met twee kinderen: Peres en Zerach. Tamar is daarmee de grote heldin van dit verhaal. Juda frustreerde Gods beloftes en hield Tamar voor z'n vijand. Maar **Tamars moed zorgt er juist voor dat Gods beloftes doorgang vinden.**

Die grootsheid van Tamar, ik vrees dat het velen van ons ontgaat wanneer wij deze geschiedenis lezen. Maar God de HEER ziet in haar een grootsheid, zoals het koningen past. Daarom begint God met haar en met haar zoon Perez, het voorgeslacht van de grote koning David. Perez vormt de eerste van 10 geslachten. God heeft niet enkel met Jozef in Egypte, maar ook met Juda in Adullam een plan voor de toekomst en het heil van het volk Israël. Uit Tamar zullen de grootste koningen van deze wereld voortkomen. Eerst koning David, maar later ook koning Jezus. In vers 3 van het Nieuwe Testament prijkt aldus opnieuw háár naam.

Eén van de boeken die ik erop nasloeg, die ene die sprak over dit 'onverkwikkelijke' verhaal, die schrijft: 'Wat genadig is God dat Hij een hoer als Tamar vermeldt in het geslachtsregister van de Heiland!' Dat slaat de plank dus echt mis. Dit zegt meer over hoe wij naar mensen kijken, dan over hoe God naar mensen kijkt. Tamar wordt in dit verhaal *niet* voor het voorlicht gebracht als zondige hoer. Juda noemt haar nota bene 'rechtvaardig'. Dat is een heel krachtige en eervolle duiding van wat ze gedaan heeft. Wie zijn wij dan om haar af te serveren? Vraagt God ons niet haar te waarderen. Zouden jij en ik ons niet door haar moed moeten laten inspireren?

Zij handelde trouw en toegewijd aan Juda en daarmee aan Gods volk. De moed die daarvoor nodig was, wordt door God de HEER aangegrepen om haar te overladen met zijn zegen. Dat geeft te denken! Haar daad zal de oorsprong zijn van de geslachtslijn van grote koningen. Dat is geen afkeuring van haar daad, of een genadig door de vingers zien van haar fouten. Het is Gods goedkeuring van haar daad.

In Tamar treffen wij dat aan wat iemand grootmaakt. God laat zien dat het ware koningschap is gegrond in trouw, in rechtvaardigheid, in fijngevoeligheid én in moed. En als we dan nog iets van deze geschiedenis kunnen leren, is het wel, dat we dat soort grootheid vaak dáár aantreffen, waar wij haar het minst verwachten.